

DEN NORSKE KIRKE

Nidaros bispedømmeråd

Det Kongelige kultur- og kirkedepartement
Postboks 8030 Dep
0030 OSLO

2 ok 18

Kultur- og kirkedep.	
KI	
Saksnr. 200604669	Dato. 04/10/06
Kode. Ki-501	Beh.

Dato: 03.10.2006

Vår ref: 06/185-7 KSI'

Deres ref:

NOU 2006: 2 Staten og Den norske kirke - høring

Nidaros bispedømmeråd viser til Kultur- og kirkedepartementets brev av 24. april d.å. hvor rådet inviteres til å uttale seg om NOU 2006: 2 Staten og Den norske kirke. Bispedømmerådet har drøftet saken i to møter og vil etter den avsluttende behandlingen 26. september peke på følgende:

Innledning

Nidaros bispedømmeråd sier seg glad for at NOU 2006: 2 Staten og Den norske kirke legger et grunnlag for å videreføre det reformarbeid som har pågått i kirkelig sammenheng siden siste halvdel av 1800-tallet. Utredningen synliggjør at spørsmålene omkring forholdet mellom staten og vår kirke er mange og store og at dette er en viktig sak for folk og kirke.

Etter rådets vurdering gir utredningen en god analyse av mange av de avveininger som må gjøres og på en del områder gis tydelige anbefalinger om veien videre.

Bispedømmerådet har også drøftet om de tre modellene som skisseres er de eneste mulige for det fremtidige forholdet mellom stat og kirke. Blant de grunnleggende spørsmål bispedømmerådet har reflektert over er: Hva er påkrevd av grunnlovsforankring for at kirken fortsatt skal kunne karakteriseres som en statskirke – kan det tenkes en annen politisk forståelse av dette enn det Gjønnnesutvalget legger til grunn? Hvor langt er det mulig å gå med fortsatte kirkelige reformer innenfor rammen av en statskirkeordning? Med dette vil vi tilkjenne at det kan tenkes andre modeller, i skjæringspunktet mellom modellene ”grunnlovsforankret folkekirke” og ”lovforankret folkekirke”, som kan gi gode løsninger for både kirke og stat. I den videre behandling av saken er det grunn til å drøfte slike grunnleggende spørsmål ytterligere.

Etter bispedømmerådets vurdering gjenstår også en grundigere gjennomgang av flere viktige forhold, herunder organisering, valgordninger, finansierungsordninger og arbeidsgiveransvar. Bispedømmerådet vil komme tilbake til disse spørsmålene senere i høringsuttalelsen.

Forhold som nevnt over forhindrer imidlertid ikke at det allerede nå er mulig å uttale seg om blant annet flere av de store prinsipielle spørsmålene på grunnlag av den foreliggende utredningen, og at de politiske myndigheter i fortsettelsen kan ta stilling til de overordnede spørsmål innen rimelig tid.

Som vedlegg til høringsbrevet følger skjemaet med de konkrete høringsspørsmålene. Stemmetallene er gjengitt i skjemaet. På to av spørsmålene angir flere ”ønsker ikke å svare”. I dette ligger at svar ikke kan gis så enkelt – det er nødvendig å lese selve høringsuttalelsen for å få en tilstrekkelig forståelse av rådets oppfatning av disse spørsmålene. Stemmetallene viser også at medlemmene har ulike oppfatninger på noen av spørsmålene.

Tros- og livssynspolitik – DNKs nærhet til staten

Nå som i Stat-kirke-utredningen på 1970-tallet har spørsmålene omkring tros- og livssynsfriheten sett i sammenheng med statskirkeordningen fått en bred plass i utredningen. Utvalget drøfter inngående spørsmålene omkring trosfrihet og likebehandling av livssynssamfunn i et flerkulturelt samfunn, et samfunn ganske annerledes enn for bare 30 år siden, dramatisk annerledes enn for 100 år siden og med et helt annen grunnlag og forståelse for slike spørsmål enn da statskirken ble til. Med dette understreker vi nødvendigheten av å avveie slike spørsmål i lys av den tid vi til enhver tid lever i.

I likhet med utvalget ønsker bispedømmerrådet ingen utvikling i retning av en privatisering av tro og livssyn. Tro og livssyn må fortsatt ha en plass i det offentlige rom i samfunnet. Når utvalget vurderer religionsutøvelse som en samfunnsmessig verdi og et fellesgode er det en analyse vi lett kan slutte oss til.

Bispedømmerrådet vil understreke at vi rettslig sett har tros- og livssynsfrihet i Norge. Dette prinsippet er det viktig å holde fast ved både for oss som kirke og for de politiske myndigheter. I utredningen fremholdes at forståelsen av dette prinsippet er i rask utvikling i retning av å tolke prinsippet utvidet og mer omfattende. Derved blir spørsmålene om større likebehandling av alle tros- og livssynssamfunn og om Den norske kirkes (DNK) spesielle forhold til staten enda mer aktuell.

Bispedømmerrådet deler utvalgets konklusjoner om at fortsatt statskirke ikke nødvendigvis er i strid med tros- og livssynsfriheten. Med den historie og tradisjon kristen tro og vår kirke har som det dominerende trossamfunn i vårt land, må det være legitimt og saklig begrunnet at staten definerer sitt forhold til majoritetskirken DNK annerledes enn til andre trossamfunn. Bispedømmerrådet kan ikke se at dette vil være i strid med menneskerettighetene.

Samtidig har rådet merket seg de synspunkter som peker på behovet for endringer i forholdet mellom stat og kirke slik at det som kan oppfattes som diskriminering eller forskjellsbehandling bortfaller helt eller i større grad enn i dag. Bispedømmerrådet ser det som nødvendig at vi som majoritetskirke lytter til og tar på alvor minoritetsgruppers synspunkter i vårt flerkulturelle og flerreligiøse samfunn.

Spørsmålet om vår egen kirkes selvstendighet sett i lys av nærheten til staten er et annet sentralt spørsmål. For trossamfunnet DNK er det på prinsipielt grunnlag vesentlig at kirkelig valgte organer har reell myndighet og kan utøve ledelse på sentrale områder for

kirkens virksomhet og grunnlag. Vi har de siste tiår sett en utvikling hvor dette dilemmaet er søkt løst ved at de politiske myndigheter har overført mer myndighet til kirkelige organer. Men fortsatt ivaretar politiske myndigheter viktige oppgaver innen statskirken. Som det vil fremgå senere i uttalelsen, er det i bispedømmerrådet ulike oppfatninger om hvordan denne myndighetsfordeling bør være mellom statlige og kirkelige organer i fremtiden.

Spørsmålet om Den norske kirkes nærhet til staten er også et spørsmål om kirkens frihet og handlingsrom i verdimeslige spørsmål. Vi vil for det første understreke at Den norske kirkes organer og instanser har full frihet til både å uttale seg om alle samfunnsmessige spørsmål og også målbære en kritisk røst i forhold til politiske holdninger og vedtak. Ikke minst i nyere tid finnes det mange eksempler på at kirken også har inntatt en slik rolle.

Samtidig finnes det flere historiske eksempler på at kirke og stat har stått for de samme verdimeslige holdninger i saker hvor vi i ettertid ser det ønskelige i at kirken hadde målbåret en klar kritisk røst. Det handler ikke minst om majoritetssamfunnets holdninger og handlinger overfor minoritetsgrupper som samene, taterne og de såkalte tyskerbarn etter 2. verdenskrig. Overfor disse minoritetsgruppene spilte Den norske kirke på mange måter storsamfunnets holdninger. Det har nok like mye sammenheng med kirkens karakter av å være majoritetskirke som statskirke. Et annet forhold til staten er heller ingen garanti for at kirken ville ha ivaretatt sin rolle som kritisk røst i møte med det vi i dag betrakter som unnfalleshhet og overtramp i forhold til menneskeverdet. Derfor er disse eksemplene først og fremst en påminning om det som er enhver kirkes rolle, til enhver tid og uavhengig av kirkeordning: Å være lys og salt i verden.

Kirkens grunnlag og selvforståelse – folkekirken

Bispedømmerrådet finner det riktig å understreke hva vi mener er og skal være grunnlaget for vår kirke. Det er da naturlig å vise til Kirkemøtets uttalelse i 2004 om "Den norske kirkes identitet og oppdrag". Her gir Kirkemøtet uttrykk for sentrale forhold knyttet til både grunnlag og mål, fellesskap og organisasjon og folkekirke og samfunn, på en måte som bispedømmerrådet vil støtte opp under. Den selvforståelse som her kommer til uttrykk forteller om en kirke som vil være tro mot det oppdraget som er gitt oss ved å fremtre som både en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen kirke.

Bispedømmerrådet finner det ikke nødvendig å utdype eller gjenta Kirkemøtets anliggender i særlig grad, men vil berøre ett begrep som også utvalget er opptatt av i utredningen, nemlig folkekirkeperspektivet.

Når vi i dag snakker om at DNK er en folkekirke må det ses i lys av den nasjonale kulturarv og den historie som på så mange måter knytter folk og kirke sammen. Mange gode tradisjoner er skapt knyttet til viktige begivenheter i folks livsløp. Kirken har derved spilt en viktig rolle ved å bidra til fellesskap, samhold og kontinuitet i lokalsamfunnet. Samtidig er folkekirkens posisjon styrket gjennom den rolle og plass vår kirke har hatt ved viktige nasjonale begivenheter. Dette er verdier av stor betydning for både den enkelte og samfunnet, og som det er viktig å bygge videre på.

Bispedømmerrådet har i årsrapportene til departementet ved flere anliggender understreket den trofasthet, om enn på noe avstand, som store deler av befolkningen i

bispedømmets menigheter har til kirken. Og vi har beskrevet hvordan dette kommer til uttrykk på så mange måter. Det er et anliggende for bispedømmerådet å understreke at slik "trofasthet på avstand" fortsatt må ha sin rettmessige plass i kirken.

Dette handler om både tradisjoner og tilhørighet, om store anledninger i livet og om en kirke som tegner en himmel over folks hverdag. Bispedømmerådet har registrert at mange uttrykker bekymring for å bli fratatt dette dersom forholdet mellom staten og kirken endres radikalt. Samtidig er det slik at denne lokale hverdagslige nærhet mellom folk og kirke berører et annet fundament for folkekirken, nemlig forholdet til kommunen. Vi er jo også en "kommunekirke". Kanskje er det slik at det nære forholdet mellom kommune og kirke er vel så viktig for folkekirkens posisjon som kirkens forhold til staten.

Det er videre naturlig å minne om at vår kirke var en folkekirke lenge før statskirken ble etablert gjennom reformasjonen på 1530-tallet. Folkekirken i Norge er tuftet på Olavsarven som gjorde kristentroen nær og levende og folkelig i mange generasjoner før statsmakten ble en del av det kirkelige lederskap. Også i andre land finner vi folkekirker uten at de er statskirker. Slik sett kan det være gode grunner til å mene at folkekirken kan holdes levende selv om båndene til staten endres.

Bispedømmerådet sier seg enig med utvalget i at DNK uansett forhold til staten må forbli en folkekirke. I likhet med utvalget ser vi heller ikke behov for å arbeide mer med en uttømmende definisjon av folkekirkebegrepet. Men noen knagger for folkekirken kan være nyttig: For at det skal gis mening i å bruke et slikt begrep om kirken må dåp forbli grunnlaget for medlemskap og stemmerett og alle som ønsker det må kunne ta del i kirkelige handlinger. Det er også helt nødvendig for en folkekirke å ha tilstrekkelige ressurser og kunne fordele disse slik at kirken kan være tilstede i alle lokalsamfunn. Ved dette kan folkekirken komme til uttrykk ved at store deler av folket opprettholder sitt medlemskap og tilknytning til kirken. Slik kan kirken fortsatt representere et identitetsskapende ankerfeste og være til glede, håp og trøst i ulike faser av livet.

Modellvalg – verdigrunnlag - grunnlovsbestemmelser

Bispedømmerådet (7 av 8 medlemmer) vil uttale følgende:

Utredningen skisserer tre hovedmodeller som grunnlag for DNK i fremtiden; grunnlovsforankret folkekirke, lovforankret folkekirke og selvstendig folkekirke. I høringsbrevet betegnes en grunnlovsforankret folkekirke som fortsatt statskirke, mens de to andre alternativene betegnes som at statskirken oppheves. Til dette vil bispedømmerådet bemerke at også en lovforankret folkekirke vil ha elementer av statlig styring og således ikke representere en opphevelse av forholdet mellom staten og DNK. Valg av denne modellen handler derfor like mye om å endre relasjonen mellom stat og kirke og etablere en annen forankring i grunnloven.

Etter bispedømmerådets vurdering er det helt vesentlig at staten også i fremtiden tilkjennegir hvilket verdigrunnlag staten skal bygges på. Bispedømmerådet ser det som naturlig og selvfølgelig at dette verdigrunnlaget viderefører nasjonens felles historie, våre kulturtradisjoner og samfunnsverdier. Etter rådets vurdering må dette ivaretas ved en bestemmelse i grunnloven som utformes slik at den kristne og humanistiske arv blir statens verdigrunnlag. I tillegg kan en vurdere å ha med en henvisning til verdiene som er nedfelt i FNs menneskerettighetserklæring.

Bispedømmerådet ser det slik at det kirkelige reformarbeidet og den selvstendiggjøring av kirkelig valgte organer som har pågått i mange år, representerer skritt i retning av at statskirkeordningen vil bli avviklet. Spørsmålet er hvor stort skritt som skal tas nå. Bispedømmerådet ser det ikke som tjenlig verken for nasjonen eller for folkekirken fremtid å gå inn for det utredningen kaller en selvstendig folkekirke.

Bispedømmerådet ser det som riktig at noen viktige linjer til staten blir stående ved lag samtidig som kirkens selvstendighet videreutvikles og hensynet til minoritetene ivaretas på en bedre måte. Selv om relasjonen til staten endres, er det for bispedømmerådet vesentlig at folkekirken, slik den er beskrevet foran, blir videreført. Rådet mener at kirkens medlemmer, en demokratisk valgordning og statlige styringsmuligheter vil sikre dette.

Ut fra en helhetlig vurdering av de overordnede spørsmål som er berørt foran og de tre hovedmodeller som er skissert, mener bispedømmerådet at tiden nå er moden for å gjøre DNK til det som i utredningen beskrives som en lovforankret folkekirke. Når bispedømmerådet konkluderer på denne måten er det også fordi vi mener at de utfordringer som enda ikke er gjennomgått tilstrekkelig, og som omtales nærmere i fortsettelsen, vil kunne løses på en måte som sikrer at kirken kan beholde sin egenart og videreføres som folkekirke.

Ut fra det som er sagt foran må det konstitusjonelle grunnlaget for statskirken slik det nå kommer til uttrykk i § 2 i grunnloven oppheves. Bispedømmerådet har foran understreket nødvendigheten av at staten uansett opprettholder en tydelig verdiparagraf og pekt på den kristne og humanistiske arv som sentralt i en slik paragraf. Når det gjelder andre bestemmelser i grunnloven vil bispedømmerådet peke på følgende:

Utvalget betrakter religionsutøvelse som en samfunnsmessig verdi og et fellesgode, en vurdering bispedømmerådet støtter. Dette bør følges opp med en grunnlovsbestemmelse om at staten skal føre en aktivt, støttende tros- og livssynspolitik.

For å understreke DNKs plass og bidra til trygghet for at folkekirken vil bli videreført, ser bispedømmerådet det som tjenlig om DNK nevnes eksplisitt i en egen grunnlovsbestemmelse hvor det slås fast at nærmere bestemmelser om DNKs ordning fastsettes ved lov. Det vil videre være riktig å oppheve blant annet bestemmelsene om utnevning av prost og biskop og om kirkelig statsråd. Også kongens anordningsmyndighet i § 16 må oppheves og myndigheten overføres til kirkelige organer.

Når det gjelder § 4 om Kongens bekjennelsesplikt vil bispedømmerådet peke på det nære bånd som i alle år har vært mellom Kongen og kirken. Etter rådets vurdering er det flere aspekter ved dette som burde ha vært belyst nærmere enn det som kommer fram i utredningen. Kongens rolle som kirkemedlem har både personlige, konstitusjonelle og kulturelle aspekter. Bispedømmerådet ser det som naturlig at dette blir vurdert grundigere og ønskelig at det her finnes en løsning som både Kongen, staten og kirken vil være fortrolig med.

Mindretallet i bispedømmerådet (1 medlem) vil uttale følgende:

Mindretallet ser en grunnlovsfestet statskirke som den beste måten å ivareta den tilhørighet som i dag eksisterer mellom folk og kirke og som ordningen som best sikrer en åpen, inkluderende og landsdekkende kirke. Ved å lage nye forutsetninger for

deltagelse eller inkludering vil man kunne komme i skade for å skyve mennesker ifra seg som ellers ville føle tilhørighet til kirken. Statskirken vil være den ordningen som sikrer at flest mulig kan føle seg hjemme i kirken uansett trosengasjement.

En endring i statskirkeordningen berører viktige sider både ved vårt samfunn og i forhold til rammene for enkeltmenneskets religionsutøvelse. Mindretallet mener i likhet med utredningen at begge de to alternativene i innstillingen i realiteten bidrar til en avvikling av statskirken. Mindretallet ser det ikke som tjenlig verken for nasjonen eller for folkekirkens fremtid at man foretar et slikt skille mellom stat og kirke. Kirkens viktige linjer til staten bør bestå, selv om det løpende vil være nødvendig å arbeide for kirkelige reformer og delegasjon til kirkelig valgte organer. Kirken skal være åpen for alle uten økonomiske betingelser. Dåp skal være eneste grunnlag for medlemskap i Den norske kirke.

Statskirken er en viktig kulturbærer av religiøse tradisjoner som samler folk i ulike faser av livet, uansett kirkelig engasjement og aktivitet. Kirken formidler verdier og livstolkning til store deler av vår befolkning. En avvikling av statskirkeordningen kan for mange oppleves som en fremmedgjøring av forholdet mellom dem selv og den kirke de tilhører. Mange vil kunne oppleve det som om deres kirke får en høyere terskel eller som om de skulle bli "kirkelig hjemløse" i sitt lokalmiljø. Statskirkeordningen gjør det mulig å sikre balansen mellom behovene til de sterkt troende og det å samtidig skulle være en imøtekommende kirke overfor det brede lag av folket.

Selv om ingen kirkeordning kan være uforanderlig, har mindretallet vanskelig for å se den reelle bakgrunnen for ønsket om en så dyptgripende endring som en avvikling av statskirken vil være. Det konstateres i den sammenheng at statskirken i dag har betydelig høyere oppslutning og langt lavere antall utmeldinger enn bare for 10 år tilbake. At over 80% av alle barn blir døpt og at nesten 70% av ungdommene konfirmeres, vitner om en kirke som står sterkt i folket og som alt i alt fungerer godt. Mindretallet konstaterer at utredningen ikke kan si noe om hvordan et skille mellom stat og kirke vil påvirke folks tilgang til dåp, konfirmasjon, begravelse og vielse. Når man på denne måten ikke kan klargjøre hvilke konsekvenser en endring av kirkeordningen kan få for forkynnelse og sakrament, tilsier dette i seg selv at endringen ikke bør gjennomføres.

Mindretallet viser til at forholdene rundt finansiering av kirkens aktivitet ikke er fullt ut avklart i utredningen. Det vil etter mindretallets mening være lite realistisk å tro at man som et selvstendig trossamfunn kan unngå innføring av medlemsavgift for å delta. Gjennom en slik avgift vil terskelen for å delta i kirken bli høyere. Samtidig vil preget av folkekirke svekkes dersom det lages økonomiske kriterier for å være inkludert.

En avvikling av statskirkeordningen åpner for konstitusjonelle konsekvenser som kan være uheldige. Det åpner også for at man på sikt kan få en kirke som ikke på samme måte som i dag er landsdekkende med en bred kontaktflate og tilhørighet i alle lokalsamfunn.

Ut fra en helhetsvurdering av de overordnede spørsmål mener mindretallet at Den norske kirke fortsatt bør være en statskirke med forankring i Grunnloven. Dette gir det beste grunnlaget for en åpen og inkluderende kirke hvor det gis rom for alle uansett trosengasjement og tilknytning. En bred og vidtfavnende kirke bidrar til stabilitet og tilhørighet, den virker samlende, gir trygghet for mange og er en viktig del av vår felles kultur og identitet.

I lys av at mindretallet ønsker å opprettholde statskirken mener mindretallet også at det er et begrenset behov for endringer i grunnloven. Det konstitusjonelle grunnlaget for statskirken i § 2 må opprettholdes, dog bør bestemmelsen om oppdragerplikten fjernes. Kongens bekjennelsesplikt i § 4, statsrådenens medlemskap i Den norske kirke i § 12 og bestemmelsene om kirkelig statsråd i § 27 opprettholdes. Mindretallet ser det også som tjenlig at Kongen fortsatt utnevner biskoper.

Ny kirkelov og ny kirkeordning

Bispedømmerådets flertall (7 medlemmer) vil her fremheve:

Gjønnesutvalget skisserer noen hovedpunkter i en ny kirkelov dersom hovedmodellen med en lovforankret kirke velges. I utredningen sondres videre mellom den lov som Stortinget vedtar og den kirkeordning Kirkemøtet bør vedta. Bispedømmerådet er enig i de hovedlinjer som her skisseres.

For bispedømmerådet er det et poeng å understreke at dersom det velges en lovforankret kirke må ikke dette utvannes ved at staten i altfor stor grad regulerer kirkens virksomhet gjennom en detaljert lov. Loven må bli en rammelov som viderefører dagens kirke som en landsdekkende folkekirke, viderefører soknet som eget rettssubjekt og i nødvendig grad regulerer forholdet mellom de kirkelige organer og instanser. Kirkens demokratiske ordninger må gjenspeiles og det er naturlig at DNKs forpliktelse på den evangelisk-lutherske lære nedfelles i loven. Loven må også synliggjøre at det som ligger i Kongens kirkestyre overføres til kirkelige organer.

For bispedømmerådet er det også et poeng å understreke at DNK ellers selv må bestemme eget læregrunnlag. I slike spørsmål vil lærenemnda fortsatt ha sin plass, og rutinene for samhandling mellom Kirkemøtet og Bispemøtet vil sikre at læremessige spørsmål blir ivaretatt på en betryggende måte.

Utover dette finner bispedømmerådet det ikke nødvendig å gå nærmere inn på innholdet i en fremtidig kirkelov og kirkeordning. Dette vil rådets medlemmer få anledning til å vurdere mer konkret når forslag foreligger.

Finansieringsordninger

Bispedømmerådets flertall (7 av 8 medlemmer) vil peke på følgende:

De fremtidige finansieringsordninger for kirken er summarisk berørt i utredningen. Et forslag som lanseres er en form for medlemsavgift. Bispedømmerådet er enig i at kirkens medlemmer bør ta et større ansvar for den kirkelige økonomi enn det som har vært tilfelle – her tenkes særlig på givertjenester og ofringer. Dette som et supplement til offentlig finansiering. Men bispedømmerådet vil uttale seg mot innføring av en obligatorisk medlemsavgift og tror en slik ordning vil være en større fare for oppslutningen om folkekirken enn en endring i forholdet mellom kirke og stat.

Bispedømmerådet slutter seg ellers til utvalgets hovedsynspunkt om at kommunene bør beholde det finansielle ansvaret for kirkebyggene og at den offentlige finansiering av den kirkelige virksomhet i soknene (trosopplæring, presteskapet, lokalt ansatte, driftsutgifter m.m.) kanaliseres fra staten til kirkelige instanser.

Ved et slikt grep oppnås en helhetlig finansiering av den kirkelige virksomhet i soknene, noe som har vært etterspurt og etterlengtet i lang tid. Dernest opprettholdes tilknytningen mellom kommune og kirke, noe som etter rådets vurdering vil være et bidrag til å bevare kirkens plass og posisjon i lokalsamfunnet.

Det som gjenstår er å velge kanaler for hvordan den statlige finansiering skal nå den enkelte menighet og å velge fordelingskriterier slik at kirken fortsatt kan bli landsdekkende med gudstjenester, kirkelige handlinger og menighetsliv for øvrig i alle sokn. Med en lovforankret folkekirke og statlig tildeling av midler, kan staten dels gjennom lov og dels gjennom årlige tildelingsbrev sikre dette gjennom de forutsetninger, mål og krav som stilles. Bispedømmerrådet ser disse statlige virkemidlene som sentrale for å kunne videreføre folkekirken. Vi ser med forventning fram mot på et senere tidspunkt å bli presentert for alternative modeller for hvordan dette skal tilrettelegges.

Hele bispedømmerrådet uttaler seg heretter igjen samlet i den etterfølgende del av uttalelsen:

Utfordringer som det må arbeides mer med

I tillegg til behovet for å arbeide mer med finansieringsordningene i forlengelsen av det som er uttrykt i avsnittet foran, vil hele bispedømmerrådet peke på følgende:

Innledningsvis har vi pekt på at det gjenstår en grundigere gjennomgang av flere viktige spørsmål før en endring i forholdet mellom stat og kirke eventuelt kan iverksettes. Når utredningen ikke går i detalj om flere slike spørsmål er dette dels begrunnet i at dette er indirekirkelige spørsmål som det først og fremst er kirkevalgte organer som må fastsette.

Stortingets valg av hovedmodell på bakgrunn av Gjønnnesutvalgets innstilling vil influere på hvem som skal ha hovedansvaret for å utrede de utfordringer som det må arbeides mer med. Bispedømmerrådet antar at det uansett vil være kontakt mellom departementet og Kirkerådet om de utfordringene vi nevner og andre spørsmål som må utredes ytterligere. Bispedømmerrådet er vel kjent med at Kirkerådet har igangsatt et fortjenestefullt arbeid med kirkelige reformer. For bispedømmerrådet er det viktig å understreke at brede lag i kirken må gis mulighet til å medvirke i prosessene fram mot at beslutninger blir tatt.

Bispedømmerrådet vil nedenfor peke på noen av de områder som trenger ytterligere utredning, høring og debatt. Områdene er aktuelle uansett valg av hovedmodell, dog i noe varierende omfang og åpenbart med forskjellige løsninger.

Flere av områdene henger sammen. Sammenfattet er bispedømmerrådets hovedanliggende: Samlet statlig finansiering av kirkelig virksomhet i soknene (kirkebyggene og gravferdsdriften unntatt), samling av arbeidsgiveransvaret og virksomhetsansvaret i samme organ samt ivaretagelse av både soknets selvstendighet og helhetskirkelige anliggender.

Kirkelig ledelse og organisering

DNK har en todelt ledelse som dels er forankret i den demokratisk valgte rådsstruktur med menighetsråd, fellelråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet og dels er forankret i prestatjenesten med biskopen som tilsynsmann/kvinne for hele bispedømmet og som arbeidsgiver for prestene.

Bispedømmerådet ser det som viktig og riktig at vår kirke fortsatt bygger den kirkelige ledelse med utgangspunkt i alle døpte – ved at alle medlemmer kan delta i valg av rådene. Samtidig må prestatjenestens plass videreføres som en spesiell tjeneste med særlige oppgaver, herunder representasjon i menighetsrådet. Biskopen har og må fortsatt ha sentrale tilsynsoppgaver. Disse standpunkter antas det å være bred enighet om. Både biskopens tilsynsoppgaver og fremtidige arbeidsgiveransvar vil vi imidlertid komme noe mer tilbake til senere i uttalelsen.

En annen dimensjon ved den kirkelige ledelse er forholdet mellom den lokale menighet og det helhetskirkelige. Soknet er den grunnleggende enheten i kirken og dets selvstendighet gjennom et demokratisk valgt råd må stå ved lag også i en fremtidig kirkeordning. Samtidig er det behov for å holde kirken sammen – blant annet når det gjelder tro og forkynnelse, arbeidsrettslige forhold, kirkelige ordningsspørsmål, strategiske valg, prioriteringer og fordelingspolitikk. Dermed blir også spørsmålet om fordeling av makt og myndighet mellom de ulike ledd i rådsstrukturen sentralt. Etter bispedømmerådets vurdering er to organer i rådsstrukturen selvsagte i en ny kirkeordning, nemlig menighetsrådet og Kirkemøtet. Spørsmålet om fordeling av ansvar og myndighet mellom de lokale og nasjonale organer er et viktig anliggende som må drøftes nærmere.

Bispedømmerådet har merket seg at det i flere sammenhenger er pekt på at bispedømmerådet ikke vil ha en naturlig plass i en ny kirkeordning og at et prostistyre/utvidet fellelråd er tilstrekkelig til å ivareta oppgaver som soknene ikke bør/kan ivareta selv. I noen sammenhenger er antydning 150 – 200 ”prostier”/storfellelråd. Vi ser at mye kan tilsi et så stort antall. Men for at ”prostiene”/storfellelrådene skal bli robuste nok til å ivareta sine oppgaver på selvstendig grunnlag er dette et svært stort antall. Med den kirkelige helhetsdimensjon som skal ivaretas er det grunn til å spørre om 150-200 organer også trenger et rådsorgan på bispedømmenivå. Risikerer vi ellers en oppsplitting i altfor mange ”småkirker” og at sentralnivået i kirken blir for sterkt?

Et annet aspekt ved å fjerne bispedømmerådet er at biskopen da blir stående alene som regionalkirkelig instans. I vår kirke henger råd og embete sammen på alle plan i kirken. Denne samvirketanken er sentral i vår forståelse av kirkelig ledelse og organisering. Et grunnleggende spørsmål blir derfor: Betingelser biskop og bispedømmeråd hverandre gjensidig?

Bispedømmerådets anliggende er å si at det gjenstår en grundigere vurdering og gjennomgang av hvordan kirken vil være best tjent med en samlet organisering og fordeling av ansvar og myndighet sett i lys av det lokale og det helhetskirkelige.

Valgordninger

Ordningene ved valg av menighetsråd er etter bispedømmerådets vurdering tilrettelagt på en fullt ut demokratisk måte. Utfordringen er imidlertid valgdeltagelsen som er beklagelig lav. Gjennom forsøk og ulike tiltak har det imidlertid vist seg mulig å øke

valgdeltagelsen betraktelig. Det bør tilrettelegges for at arbeidet med økt valgdeltagelse kan intensiveres.

Når det gjelder et fremtidig organ på prostinivå ser bispedømmerrådet det som riktigst at dette velges av menighetsrådene og ikke velges direkte. Det vil bidra til å styrke soknets posisjon. Direkte valg av både menighetsråd og organet på prostinivå vil forsterke avstanden mellom organer som må samvirke tett.

Bispedømmerådene velges av menighetsråd og tilsatte. Samtidig utgjør medlemmene i bispedømmerrådet også Kirkemøtet som samles en uke hvert år. Denne gjennomgående representasjon har vist seg å by på fordeler, ikke minst for å holde kirken sammen. Gjennom arbeidet i bispedømmerrådet har Kirkemøtets medlemmer fått mulighet til å hente og sende impulser begge veier i det kirkelige hierarki. Denne gjennomgående representasjon har vist seg velegnet i vår kirke. Samtidig vet vi at mange opplever en stor arbeidsbyrde ved en slik gjennomgående representasjon.

Nidaros bispedømmerråd vil ikke avvise spørsmålet om direkte valg til Kirkemøtet, men mener at det også her er nødvendig å avveie noe grundigere dette ønsket mot de fordeler en gjennomgående representasjon innebærer. Det er også mulig å se for seg en kombinasjon av gjennomgående representasjon og direkte valg. Fastsetting av valgordning til Kirkemøtet må også sees i sammenheng med hvilke andre valgte råd kirken skal ha og om det er praktisk mulig med gjennomgående representasjon. Dersom bispedømmerrådet opprettholdes kan medlemmene i bispedømmerrådet velges ved direkte valg – og ved gjennomgående representasjon kan da også Kirkemøtet bli valgt direkte.

Virksomhets- og arbeidsgiveransvar

Den todeling av virksomhetsansvar og arbeidsgiveransvar som vi har i kirken har i lang tid medført store utfordringer. Utfordringene er knyttet til blant annet ulike rammevilkår, to virksomhetsansvarlige og flere arbeidsgivere på samme arbeidsplass.

Alle de tre modellene i utredningen åpner for at det nå kan skje en bedre samordning av virksomhets- og arbeidsgiveransvar. Bispedømmerrådet gir sin tilslutning til en slik utvikling. Bispedømmerrådet har imidlertid merket seg at utvalget i sine overveielser peker på forhold som tilsier at en reell samordning av arbeidsgiveransvaret vil by på større utfordringer dersom modellen med grunnlovsforankret folkekirke videreføres.

Bispedømmerrådet ser en helhetlig samordning av virksomhets- og arbeidsgiveransvar som sentralt i en fremtidig kirkeordning. At dette i det daglige må forankres så nært menigheten som mulig kan det heller ikke være tvil om. Et tilnærmet prostinivå synes da å være et hensiktsmessig valg. Bispedømmerrådet ser at det også i denne sammenheng vil være tjenlig med en helhetskirkelig tenkning og ivaretagelse av fellesoppgaver på et nivå over prostinivået. Innholdet i dette og hvordan det skal ivaretas må vurderes grundigere enn det som fremkommer i utredningen, herunder også om dette nivået bør ligge nasjonalt eller regionalt.

Det gjenstår også et stykke arbeid om forståelsen av den daglige ledelse på vegne av rådene. I dag finnes to daglige styringslinjer – prosten for prestene og kirkevergen for andre ansatte. Hvordan skal den kompetanse som disse hver på sin måte representerer utfylle hverandre og hvordan skal de forholde seg til hverandre i en fremtidig kirke?

Biskopens tilsyn – utnevning av biskoper

I dag har biskopen oppgaver både som kirkelig tilsynsmann/kvinne og arbeidsgiver for prestene. Bispedømmerrådet ser for seg en utvikling som innebærer at biskopens arbeidsgiveransvar blir avviklet.

I dag er biskopens tilsynsoppgaver og forvaltningsoppgaver ikke tydelig skilt fra oppgavene som arbeidsgiver, jfr. tjenesteordning for biskoper. Uansett spørsmålet om biskopens arbeidsgiveransvar vil det være tjenlig å få tydeliggjort hva som ligger i biskopens tilsyn. Og skulle biskopens arbeidsgiveransvar bortfalle blir det desto viktigere å gi innhold til biskopens tilsyn.

Etter bispedømmerrådets vurdering er det nødvendig å foreta en gjennomgang både av hva tilsynet skal rette seg mot, både generelt og av mer spesiell art, samt å gjennomgå hvilke forvaltningsoppgaver som skal tilligge biskopen i en fremtidig kirkeordning. Dernest er det nødvendig å tydeliggjøre på hvilke områder biskopen trenger virkemidler og sanksjonsmuligheter for å ivareta den enkelte menighet og helheten i kirken.

Også spørsmål knyttet til prosedyrer ved utnevning av biskop trenger en grunnleggende gjennomgang. Den prøveordningen vi har hatt ved de siste bispeutnevnelser berører bare overfladisk det sakskompleks som her må utredes.

Gravferdsordningen

Bispedømmerrådet har merket seg de ulike avveininger som utvalget har gjort seg i spørsmålet om hvem som skal ha ansvaret for gravferdsforvaltningen i fremtiden. Vi har i dette spørsmålet funnet flertallets synspunkter tungtveiende. Særlig vektlegges manges behov for å bli møtt av en nøytral instans, behovet for et tydeligere skille mellom de juridiske og praktiske sidene ved gravferd og de seremonielle og religiøse sidene, samt mulighetene for en mer rasjonell utnyttelse av kompetanse og ressurser i kommunene. Dertil kommer at DNK blir fritatt fra en oppgave som det ikke er tungtveiende grunner til at kirken viderefører. Bispedømmerrådet slutter seg derfor til at forvaltning av gravferd bør være en offentlig oppgave slik at kommunene overtar ansvaret for gravferdsforvaltningen. Dog bør det åpnes for at det kan avtales mellom kommunen og DNK lokalt at oppgaven skal ivaretas av kirkelig organ.

Kirkebyggene

Bispedømmerrådet er glad for utvalgets konklusjon om at det uavhengig av relasjonen mellom staten og DNK må etableres særskilte finansieringsordninger for fredede og verneverdige kirker. Bispedømmerrådet erfarer at det for kommunene representerer store økonomiske utfordringer å ta vare på fredede og verneverdige kirker. I lys av at kristen tro og kristent verdigrunnlag skal kunne holdes levende i det enkelte lokalsamfunn og i samfunnet som helhet og motivert ut fra samfunnets kulturhistoriske behov, vil bispedømmerrådet understreke nødvendigheten av at staten her påtar seg et økonomisk ansvar.

Utvalget foreslår at det etableres et kulturminnefaglig kompetansesenter i tilknytning til eksisterende kulturminnefagmiljøer. Bispedømmerrådet vil her vise til den kompetanse og virksomhet som allerede i dag er ved Nidaros domkirkes restaureringsarbeider.

Når det gjelder soknekirkene mer generelt vil bispedømmerådet fremholde at disse må forbli soknets eiendom. For bispedømmerådet er det utenkelig at eiendomsforholdet for menighetenes gudshus skulle overføres til kommunene, jfr. et av spørsmålene i hørings skjemaet. Bispedømmerådet kan ikke se at utvalget har berørt spørsmålet om kommunal eiendomsrett til kirkene på en måte som berettiger at det arbeides videre i en slik retning.

Bispedømmerådet har tidligere i høringsuttalelsen vist til de nære bånd som eksisterer mellom kommune og kirke og som gjør at vi med rette betegner DNK også som en "kommunekirke". Bispedømmerådet ser det som naturlig at kommunenes finansielle ansvar for kirkebyggene videreføres. Det vil opprettholde relasjonene mellom kommune og kirke, noe som kan bidra til å holde kirkens plass levende i lokalsamfunnet.

Avslutning

Nidaros bispedømmeråd har gjennom denne høringsuttalelsen anbefalt noen hovedretninger for det videre arbeid, både når det gjelder de prinsipielle spørsmål og for noen av de spørsmål som enda ikke er utredet tilstrekkelig.

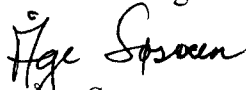
Vi ser at alle hovedmodellene krever ytterligere konkretisering og utredning og har derfor understreket behovet for at flere sider ved en revidert kirkeordning må utredes nærmere. Det er nødvendig å se alle områder i sammenheng og ivareta en nødvendig demokratisk behandling.

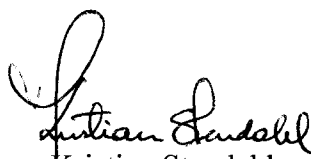
Fortsatte utredninger kan medvirke til at det tar noe lengre tid å få til nødvendige endringer enn det mange har sett for seg. Bispedømmerådet er like opptatt av å velge løsninger som har langsiktig bærekraft og som det er bred enighet om.

For å få en nødvendig trygghet for retningen på, driv i og ansvarsfordeling for det videre utredningsarbeid er det imidlertid nødvendig å foreta noen valg. Det kan skje ved at regjering og storting tar stilling til valg av hovedmodell i rimelig tid etter at høringen er gjennomført.

Et slikt valg av hovedmodell vil også forhindre en lang periode med usikkerhet og tautrekking som verken staten, vår kirke eller andre tros- og livssynssamfunn vil være tjent med. Den faktiske ikrafttrekken av grunnlovsmessige endringer som måtte komme bør imidlertid i hovedsak utstå til alle nødvendige utredninger og vedtak er fattet. I en mellomfase kan det også bli behov for spesielle overgangsordninger.

Med vennlig hilsen

Åge Søsveen
leder

Kristian Stendahl
stiftsdirektør

Kopi:

Kirkerådet, Mellomkirkelig råd, Samisk kirkeråd
Øvrige bispedømmeråd

Staten og Den norske kirke - Spørsmål til høringsinstansene

Navn på høringsinstans: *NIDAROS BISPEDØMMERÅD*

Type høringsinstans

- ☐ Kommune
- ☒ Menighetsråd/kirkelig fellelråd/bispedømmeråd
- ☐ Prost/biskop
- ☐ Tros- eller livssynssamfunn utenfor Den norske kirke
- ☐ Frivillig organisasjon innenfor Den norske kirke
- ☐ Annen offentlig instans
- ☐ Annen privat instans

1. Hvilke overordnede prinsipper bør ligge til grunn for tros- og livssynspolitikken?

Svar:

Se høringsuttalelsen

2. Den norske kirke som statskirke:

- ☒ Bør fortsette
- ☐ Bør avvikles
- ☒ ~~Vet ikke~~ / ønsker ikke å svare

3. I hvilken lov bør Den norske kirke være forankret?

- ☒ Grunnloven
- ☒ Egen kirkelov vedtatt av Stortinget
- ☐ Lov om trossamfunn
- ☒ Vet ikke / ønsker ikke å svare

4. Hvordan bør Den norske kirke finansieres?

- ☐ Gjennom medlemsavgift
- ☐ Medlemsavgift med noe støtte fra det offentlige
- ☐ Støtte fra det offentlige og med noe medlemsavgift
- ☒ Offentlig finansiering uten medlemsavgift
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

5. Hvordan bør valgordningene og demokratiet være dersom statskirkeordningen avvikles?

- ☐ Valgordningene bør være som i dag
- ☒ Øke bruken av direkte valg til kirkens besluttende organer
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

Eventuelle andre ordninger:

6. Dersom statskirkeordningen avvikles, hva bør i så fall stå i § 2 (eller i en annen paragraf) i Grunnloven i tillegg til prinsippet om religionsfrihet?

(Her kan du/dere sette kryss på ett eller flere alternativer)

- ☐ Ingen tillegg
- ☐ De politiske prinsipper som statsforfatningen bygger på; så som demokrati, rettstaten og menneskerettighetene
- ☒ Det kristne og humanistiske verdigrunnlaget
- ☐ Det humanistiske verdigrunnlaget
- ☒ At Den norske kirke er en evangelisk-luthersk kirke
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

Eventuelt annet:

7. Hvem bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen?

- ☐ Den lokale kirke (menighetsråd eller kirkelig fellesråd)
- ☒ Kommunen
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

8. Hvem bør eie og forvalte kirkebyggene?

- ☐ Den lokale kirke bør eie kirkebyggene og ha det økonomiske ansvaret
- ☒ Den lokale kirke bør eie kirkebyggene, og kommunen bør ha det økonomiske ansvaret
- ☐ Kommunen bør eie kirkebyggene og ha det økonomiske ansvaret
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare